

Náučný chodník Starý hrad - Branč

Kraj:	Trnavský
Okres:	Senica
Geomorfologická jednotka:	Myjavská pahorkatina
Geologické jednotky:	flyšové pásmo a bradlové pásmo
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Podbranč, Podzámok a pešo po modrej značke východným smerom (na Myjavu) asi 0,8 km (s prevýšením 80 m)
Východisko:	Podbranč, hrad Branč
Trasa:	Podbranč, hrad Branč - Podzámok, cintorín - Starý hrad
Dĺžka, prevýšenie:	2,1 km, prevýšenie 60 m
Čas prechodu:	45 min
Počet zastávok:	5
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Trasa je čiastočne súbežná s modrou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 2014

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Obecný úrad Podbranč, Podbranč 219, 906 05 Podbranč, tel. 034 / 6282 430; OZ Posledných desať, J. M. Hurbana 789/153, 906 13 Brezová pod Bradlom

Poznámka: (1) Náučný chodník nie je v teréne vyznačený, orientácia je ale jednoduchá. (2) Názov náučného chodníka evokuje nástup na trasu na Starom hrade z vyše 2,5 km vzdialených bukoveckých, resp. myjavských kopaníc (Bašnárovcí, Belanskovci) (prevýšenie 70 m), resp. 2,8 km dlhý nástup z centra Podbranča (prevýšenie 190 m).

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie. V priestoroch zrúcaniny hradu Branč treba dbať na zvýšenú opatrnosť.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Podbranč. Kopaničiarska obec, nevelká počtom obyvateľov, medzi Senicou a Myjavou v severozápadnej časti Myjavskej pahorkatiny máličko zasahujúca do Bielych Karpát. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1394. Vznikla ako podhradie hradu Branč - odtiaľ pochádza názov jednej z jej častí Podzámok. Dnes obec tvorí 37 osád, väčších usadlostí a samôt, rozptýlených po celom jej katastrálnom území s výnimkou jeho prevažne lesnatej najvýchodnejšej časti. Väčšina z nich leží v doline Myjavy (Varsíkovci, Horná Dolina, Majeríčky...) a jej prítokov (Matúšovci, Slezákovci, Liškovci...), bezprostredne pod hradom Branč leží Podzámok, Gabrielovci a Habánsky dvor, centrom a sídlom obecného úradu je Dolná Dolina. Dominantou územia obce i širšieho okolia je nápadne vystupujúci vrch - bradlový tvrdoš - na vrchole so zrúcaninou hradu Branč, národnou kultúrnou pamiatkou (viac v samostatnom hesle). Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom a chovom dobytky, začiatkom 19. storočia tu boli dva mlyny, neskôr pribudol kameňolom, v roku 1907 bolo založené potravinové družstvo. V roku 1787 tu žilo vyše 2 tisíc obyvateľov, dnes ich je okolo 600. V obci sú dve malé zvonice, evanjelický a. v. zborový dom, bohatá spoločenská činnosť. Jej veľká časť má pre pokojné a čisté prírodné prostredie najmä rekreačnú funkciu (chalupárčenie).

Hrad Branč. Zrúcanina hradu v severozápadnej časti Myjavskej pahorkatiny v obci Podbranč nad jej miestnou časťou Podzámok vo vrcholovej časti nápadne z okolia vystupujúceho vrchu (473 m n. m.), ktorý v strategickej polohe blízko hraníc Uhorska s Českým kráľovstvom bol súčasťou siete pohraničných hradov chrániacich cesty z Moravy do Podunajska. Postavil ho magister Aba z Hlohovca, resp. jeho syn v druhej polovici 13. storočia, postupne bola obranná funkcia pôvodnej stavby gotického paláca s vežou a kaplnkou zdokonaľovaná prístavbami hradieb s baštami. Vlastníkmi bolo viacero významných feudálov, napr. Matúš Čák Trenčiansky, krátko aj Ján či Žigmund Luxemburský, Stibor zo Stiboríc, Ján Huňady, Matej Korvín, v 16. storočí sa nakoniec hrad stal majetkom Františka Ňáriho a jeho potomkov, ktorí ho v 18. storočí po presťahovaní sa do nového kaštieľa v Sobotišti opustili. Počas tureckých vojen hrad slúžil v roku 1663 ako útočisko obyvateľstvu. Smutnou časťou histórie hradu je obdobie po roku 1672, kedy tu v čase najsilnejšej protireformácie mučili účastníkov náboženskej vzbury poddaných z Turej Lúky a Senice a neskôr (1674 - 1675) tu - popri iných miestach - väznili a otrockou prácou mučili protestantských kňazov (luteránov a kalvínov), ktorých bratislavský súd odsúdil na galeje. Mnohí z nich tu zahynuli, do Neapola na galeje odvieďli 36 z nich. Galejníkmi boli vyše dvoch rokov, kým ich nevykúpili nemeckí a holandskí kupci. Túto udalosť

pripomína v areáli hradu pamätník z roku 1939 a od roku 1969 každoročné spomienkové slávnosti v čase výročia upálenia majstra Jána Husa, od roku 1990 so službami božími.

Starý hrad (455 m n. m.). Vrch v obci Podbranč na severozápade Myjavskej pahorkatiny, juhovýchodne neďaleko od zrúcaniny hradu Branč zo zvyškami rovnomenného **hradiska**, jedného z najstarších v oblasti Záhoria. Archeologické nálezy tu dokumentujú osídlenie už z mladšej doby kamennej (neolit) 3 tisíc rokov p. n. l. V povodí Myjavy ide o jediné zdokumentované hradisko obývané aj vo veľkomoravskom období. Po Keltoch hradisko v strategicky významnej pozícii na vyvýšenine nad cestou medzi Moravou a Podunajskom Slovania znovu vybudovali a obývali ho až do vzniku neďalekého kamenného hradu Branč, kedy svoj význam stratilo a zaniklo. Zaužívalo sa preň pomenovanie Starý hrad. Veľká časť skalného materiálu objektov hradiska bola rozobraná na domovú výstavbu. Dodnes sa zachovali zreteľné obvodové kamenné valy - v dĺžke okolo 1 km a asi 3 m vysoké - a sutiny rôznych objektov.

Bradlové pásmo. Geologická jednotka, tektonicky a vzhľadom výrazné pásmo Západných Karpát, tvoriace hranicu medzi Vonkajšími Západnými Karpatmi a Centrálnymi Západnými Karpatmi. Predstavuje úzky (0,4 - 19 km) a až 600 km dlhý pruh viackrát prevrásnených rôznych vrstiev sedimentárnych najmä druhohorných hornín - tektonickú jazvu po subdukcii a kolízii časti zemskej kôry. Na zemskom povrchu sa prejavuje nesúvisle - prechádza „oblúkovito“ celým Slovenskom od Podbranča západne od Myjavy, úpäťm Bielych Karpát a dolinou Váhu, okolo Zázrivej smeruje do doliny Oravy a Oravsko-novotargskej panvy do južného Poľska, Pieninami sa vracia na Slovensko, juhozápadným okrajom Čergova prechádza až po Humenné, objaví sa celkom na juhovýchode Beskydského prehoria pri Podhorodi a cez západnú Ukrajinu vedie až do Rumunska. Vyznačuje sa výskytom voči erózii a denudácii odolnejších, hlavne vápencových skál a bráľ rôznej veľkosti - bradiel -, vyčnievajúcich ako šošovky či dosky z relatívne menej odolných slienitých a flyšových súvrství (pieskovce, sliene, ílovce) tvoriacich hladko modelovaný bradlový obal. V oblasti Podbranča bradlové pásmo dosahuje minimálnu šírku. Charakteristický akcentovaný erózný reliéf s tvrdošovými vyvýšeninami a skalkami sa nápadne odlišuje od zvyšných častí Myjavskej pahorkatiny, preto tu bolo jeho územie vyčlenené ako jej samostatná časť - **Brančské bradlá**. Aj v ďalších častiach Slovenska patrí reliéf bradlového pásma k najatraktívnejším prírodným javom, napr. Vršatské bradlá, Manínska tiesňava rozrezávajúca bradlo na Veľký a Malý Manín, prielom Dunajca - mohutná tiesňavovitá dolina v bradlovom monolite.

Prírodná pamiatka Rieka Myjava. Chránené územie v západnej časti Myjavskej pahorkatiny a prilahlej okrajovej časti Bielych Karpát vyhlásené v roku 1996 pozdĺž horného toku rieky Myjavy v troch úsekoch (mimo mestského intravilánu a p.) medzi vodnou nádržou Stará Myjava a sútokom s Brezovským potokom poniže Osuského na ochranu prirodzeného vodného toku so zachovalými brehovými porastami, ktorý má veľký ekostabilizačný a hydromelioračný význam a funkciu regionálneho biokoridoru. Väčšia (južná) časť pamiatky (pod Podbrančom) je zároveň územím európskeho významu Horný tok Myjavy (súčasť sústavy Natura 2000).

Myjavská pahorkatina. Medzihorský geomorfologický celok na západe Slovenska zhruba medzi Sobotišťom, Osuským, Prašníkom, Bzincami pod Javorinou a Brestovcom medzi Malými Karpatmi na juhu a Bielymi Karpatmi na severe a Považským podolím na východe a Chvojnickou pahorkatinou na západe. Ide o zvlnené nevysoké (zväčša 250 - 400 m n. m.) územie s charakteristickými plošinami oddelenými širšími dolinkami, pri južnom okraji kulminujúce Bradlom (543 m n. m.) s veľmi pestrou a zložitou geologickou stavbou. Okrem paleogénnych flyšových hornín (zlepence, ílovce) sú hojne zastúpené neogénne (zlepence, pieskovce, brekcie) a mezozoické (vápence, pieskovce, sliene, ílovce) horniny včítane bradiel a ich obalu niekde s prekryvom štvrtohorných sedimentov (sprašové hliny, svahové sedimenty, štrkopiesky nív). Miestami - na relatívne odolných horninách, napr. bradlových tvrdošoch (jurské vápence) či masívnych chrbtach na kriedových pieskovcoch a vápencoch - sa

vyskytuje výrazný i skalnatý reliéf (Brančské bradlá) alebo terén s pomerne veľkým prevýšením až vrchovinného rázu - teda nie pahorkatinného, ako by nasvedčoval zaužívaný názov celku -, členený hlbšími dolinami Myjavy, Brezovského potoka, Jablonky, Trstia a ich prítokov. [Poznámka na okraj - vrch Bradlo napriek názvu nie je bradlom v geologickom zmysle.] Pre územie Myjavskej pahorkatiny je charakteristický hojný výskyt historických výmoľov, podmienených kombináciou miestami nízkej odolnosti geologického podložia, veľkej členitosti reliéfu, spôsobu obrábania odlesnenej pôdy v rámci kopaničiarskeho osídlenia od 16. storočia a jeho časového prekryvu s tzv. malou dobou ľadovou s častými silnými zrážkami s efektom intenzívnej vodnej erózie. Zhruba polovica plochy medzihoria je dnes zalesnená prevládajúcimi bučninami, a to najmä na skeletnatých pôdach, strmých svahoch, opustených pasienkoch a na územiach s výmoľmi bohato zastúpeným agátom bielym.

Názvy informačných panelov

1. Búrlivé časy (16. - 17. storočie)
2. Ako vznikali kopanice (16. - 19. storočie)
3. Hrad Branč (od 13. storočia)
4. V konfíniu (11. až 13. storočie)
5. (a) Praveké osídlenie. (b) Slovanské osídlenie, Velká Morava

Informačné panely v teréne nie sú číslované.

